

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
MELCHIOR WATHELET
της 19ης Ιανουαρίου 2016¹

Υπόθεση C-566/14 P

Jean-Charles Marchiani
κατά

Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

«Αίτηση αναιρέσεως — Βουλευτής του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου — Αποζημιώσεις των βοηθών των βουλευτών — Ανάκτηση αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών — Κανονισμός (ΕΕ, Ευρατόμ) 966/2012 — Κατ' εξουσιοδότηση κανονισμός (ΕΕ) 1268/2012 — Παραγραφή — Εύλογη προθεσμία — Απόφαση Επανεξέταση Arango Jaramillo κ.λπ. κατά ΕΤΕπ (C-334/12 RX-II, EU:C:2013:134) — Απόφαση Nencini κατά Κοινοβουλίου (C-447/13 P, EU:C:2014:2372)»

1. Με την αίτησή του αναιρέσεως, ο J.-C. Marchiani ζητεί την αναίρεση της αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 10ης Οκτωβρίου 2014, Marchiani κατά Κοινοβουλίου (T-479/13, EU:T:2014:866, στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση), με την οποία το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή του με αίτημα την ακύρωση της αποφάσεως του γενικού γραμματέα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 4ης Ιουλίου 2013 σχετικά με την ανάκτηση ποσού 107 694,72 ευρώ (στο εξής: επίδικη απόφαση) και του σχετικού χρεωστικού σημειώματος της 5ης Ιουλίου 2013 (στο εξής: χρεωστικό σημείωμα).
2. Στο πλαίσιο του τέταρτου λόγου ο οποίος προβάλλεται προς στήριξη της αιτήσεώς του αναιρέσεως, ο J.-C. Marchiani προσάπτει στο Γενικό Δικαστήριο ότι υπέπεσε σε πολλαπλή πλάνη περί το δίκαιο σχετικά με την παραγραφή των απαιτήσεων τις οποίες αφορά η επίδικη απόφαση. Η αίτηση του αναιρεσιδόντος δεν είναι ιδιαιτέρως σαφής. Ωστόσο, στο πλαίσιο του τέταρτου λόγου αναιρέσεως, το τέταρτο σκέλος μπορεί να θεωρηθεί ότι αναφέρεται, ειδικότερα, στην εκτίμηση της αρχής της εύλογης διάρκειας η οποία εφαρμόζεται όταν καμία διάταξη του δικαίου της Ένωσης δεν προβλέπει την προθεσμία εντός της οποίας πρέπει να υποβληθεί η αίτηση ή να ασκηθεί η προσφυγή.
3. Το Δικαστήριο έχει εξετάσει ενδελεχώς το ζήτημα αυτό στο πλαίσιο επανεξετάσεως (απόφαση Επανεξέταση Arango Jaramillo κ.λπ. κατά ΕΤΕπ, C-334/12 RX-II, EU:C:2013:134)². Επίσης το εν λόγω ζήτημα αναλύθηκε πιο πρόσφατα και σε πλαίσιο ανάλογο προς αυτό της παρούσας διαδικασίας με την απόφαση Nencini κατά Κοινοβουλίου (C-447/13 P, EU:C:2014:2372), αλλά οι προσεγγίσεις του Δικαστηρίου στις δύο ως άνω αποφάσεις μπορούν να θεωρηθούν αντιφατικές.
4. Τούτο εξηγεί το γεγονός ότι, όπως ζητεί το Δικαστήριο, οι παρούσες προτάσεις θα περιοριστούν στην ανάλυση του συγκεκριμένου ζητήματος.

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

2 — Βλ., επίσης, το αντικείμενο της επανεξετάσεως όπως ορίζεται στην απόφαση Επανεξέταση Arango Jaramillo κ.λπ. κατά ΕΤΕπ (C-334/12 RX, EU:C:2012:468).

I – Το νομικό πλαίσιο

A – Ο Χάρτης

5. Κατά το άρθρο 41, παράγραφος 1, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης), που φέρει τον τίτλο «Δικαίωμα χρηστής διοίκησης», «[κ]άθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην αμερόληπτη, δίκαιη και εντός ευλόγου χρόνου εξέταση των υποθέσεων του από τα όργανα και τους οργανισμούς της Ένωσης».

B – Ο κανονισμός (ΕΕ, Ευρατόμ) 966/2012

6. Το άρθρο 81 του κανονισμού (ΕΕ, Ευρατόμ) 966/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2012, σχετικά με τους δημοσιονομικούς κανόνες που εφαρμόζονται στον γενικό προϋπολογισμό της Ένωσης και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ, Ευρατόμ) αριθ. 1605/2002 του Συμβουλίου³, το οποίο επιγράφεται «Προθεσμία παραγραφής», ορίζει:

«1. Με την επιφύλαξη των διατάξεων ειδικών κανονισμών και της εφαρμογής της απόφασης 2007/436/ΕΚ, Ευρατόμ, οι απαιτήσεις της Ένωσης έναντι τρίτων, καθώς και οι απαιτήσεις τρίτων έναντι της Ένωσης υπόκεινται σε πενταετή παραγραφή.

2. Ανατίθεται στην Επιτροπή η εξουσία να εκδίδει κατ' εξουσιοδότηση πράξεις, σύμφωνα με το άρθρο 210, σχετικά με λεπτομερείς κανόνες για την προθεσμία παραγραφής.»

Γ – Ο κατ' εξουσιοδότηση κανονισμός (ΕΕ) 1268/2012

7. Το άρθρο 93 του κατ' εξουσιοδότηση κανονισμού (ΕΕ) 1268/2012 της Επιτροπής, της 29ης Οκτωβρίου 2012, σχετικά με τους κανόνες εφαρμογής του κανονισμού 966/2012⁴, φέρει τον τίτλο «Κανόνες παραγραφής».

8. Το άρθρο αυτό διευκρινίζει στην παράγραφο 1, πρώτο εδάφιο, ότι «[η] προθεσμία παραγραφής των απαιτήσεων της Ένωσης έναντι τρίτων αρχίζει να υπολογίζεται από την εκπνοή της προθεσμίας που γνωστοποιείται στον οφειλέτη με το χρεωστικό σημείωμα όπως προσδιορίζεται στο άρθρο 80 παράγραφος 3 στοιχείο β)».

II – Υπόμνηση των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών σύμφωνα με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

9. Ο J.-C. Marchiani διατέλεσε βουλευτής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατά την περίοδο από 20 Ιουλίου 1999 έως 19 Ιουνίου 2004. Μεταξύ των ετών 2001 και 2004, ο αναιρεσιών έκανε χρήση των υπηρεσιών βουλευτικής επικουρίας της Τ. και του Τ. καθώς και των υπηρεσιών βουλευτικής επικουρίας της Β., μεταξύ των ετών 2002 και 2004.

10. Στις 30 Σεπτεμβρίου 2004, ο ανακριτής του tribunal de grande instance de Paris (Γαλλία) ενημέρωσε τον Πρόεδρο του Κοινοβουλίου ότι τα καθήκοντα που ασκούσαν η Τ. και ο Τ. μεταξύ των ετών 2001 και 2004 ενδέχεται να μη σχετίζονται στην πραγματικότητα με τα καθήκοντα βοηθού βουλευτή.

3 — ΕΕ L 298, σ. 1.

4 — ΕΕ L 362, σ. 1.

11. Με απόφαση της 4ης Μαρτίου 2009, μετά από κατ' αντιπαράθεση διαδικασία και κατόπιν διαβουλεύσεως με τους κοσμήτορες στις 14 Ιανουαρίου 2009, ο Γενικός Γραμματέας του Κοινοβουλίου (στο εξής: γενικός γραμματέας) διαπίστωσε ότι είχε καταβληθεί αχρεωστήτως στον αναιρεσείοντα ποσό 148 160,27 ευρώ στο πλαίσιο του άρθρου 14 της κανονιστικής ρυθμίσεως περί καταβολής των εξόδων και αποζημιώσεων των βουλευτών (στο εξής: ρύθμιση ΕΑΒ) και ζήτησε από τον διατάκτη του Κοινοβουλίου να λάβει τα αναγκαία μέτρα για την ανάκτηση του εν λόγω ποσού.

12. Την ίδια ημέρα, ο διατάκτης του Κοινοβουλίου κοινοποίησε στον αναιρεσείοντα χρεωστικό σημείωμα ζητώντας την ανάκτηση του ποσού των 148 160,27 ευρώ. Στις 14 Αυγούστου 2009, η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Καταπολέμησης της Απάτης (OLAF), αφού ο γενικός γραμματέας της διαβίβασε στις 21 Οκτωβρίου 2008 τον φάκελο που αφορούσε τις επίμαχες παρατυπίες, κοινοποίησε στο Κοινοβούλιο και στον αναιρεσείοντα την κίνηση διαδικασίας έρευνας.

13. Στις 14 Οκτωβρίου 2011, η OLAF, κατόπιν έρευνας και ακροάσεως του αναιρεσείοντος στις 6 Ιουλίου 2011, διαβίβασε στο Κοινοβούλιο αντίγραφο της τελικής εκθέσεως της έρευνάς της. Με την εν λόγω έκθεση διαπιστώνεται ότι ο αναιρεσείων έλαβε χωρίς νόμιμη αιτία αποζημίωση για τις υπηρεσίες που παρείχαν οι Τ., Τ. και Β. και προτείνεται στο Κοινοβούλιο να προβεί στις αναγκαίες ενέργειες για την είσπραξη των οφειλομένων ποσών. Στις 25 Οκτωβρίου 2011, η OLAF γνωστοποίησε στον αναιρεσείοντα την περάτωση της έρευνας.

14. Στις 28 Μαΐου 2013, βάσει της εκθέσεως του OLAF, ο γενικός γραμματέας, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 27, παράγραφος 3, της ρυθμίσεως ΕΑΒ, γνωστοποίησε στον αναιρεσείοντα την πρόθεσή του να προβεί στην είσπραξη του συνολικού ποσού που κατέβαλε το Κοινοβούλιο σε σχέση με τις φερόμενες δραστηριότητες βοηθού βουλευτή των Τ., Τ. και Β. και τον κάλεσε να υποβάλει τις σχετικές παρατηρήσεις του.

15. Στις 25 Ιουνίου 2013, ο αναιρεσείων έτυχε ακροάσεως από τον γενικό γραμματέα. Στις 27 Ιουνίου 2013, ο αναιρεσείων κοινοποίησε στον γενικό γραμματέα τα πρακτικά της ακροάσεως. Ο γενικός γραμματέας διαβουλεύθηκε με τους κοσμήτορες στις 2 Ιουλίου 2013.

16. Με την επίδικη απόφαση, ο γενικός γραμματέας διαπίστωσε ότι, ενώ η απόφαση της 4ης Μαρτίου 2009 προέβλεπε την ανάκτηση ποσού 148 160,27 ευρώ, ένα πρόσθετο ποσό ύψους 107 694,72 ευρώ είχε καταβληθεί αχρεωστήτως στον αναιρεσείοντα και ζήτησε από τον διατάκτη του Κοινοβουλίου να λάβει τα αναγκαία μέτρα για την ανάκτηση του εν λόγω ποσού. Κατ' ουσίαν, ο γενικός γραμματέας έκρινε ότι ο αναιρεσείων δεν προσκόμισε αποδεικτικά στοιχεία που να τεκμηριώνουν ότι οι Τ., Τ. και Β. παρείχαν υπηρεσίες βοηθού βουλευτή κατά την έννοια του άρθρου 14 της ρυθμίσεως ΕΑΒ. Διαπιστώνοντας ότι τα ποσά που είχαν καταβληθεί ως βουλευτική αποζημίωση αντιστοιχούσαν σε συνολικό ποσό ύψους 255 854,99 ευρώ, μέρος του οποίου αποτέλεσε αντικείμενο της αποφάσεως της 4ης Μαρτίου 2009, η επίδικη απόφαση κατέληξε ότι ένα πρόσθετο ποσό ύψους 107 694,72 ευρώ δεν ήταν σύμφωνο προς τη ρύθμιση ΕΑΒ και έπρεπε να ανακτηθεί.

17. Στις 5 Ιουλίου 2013, ο διατάκτης του Κοινοβουλίου εξέδωσε το υπ' αριθ. 2013-807 χρεωστικό σημείωμα με το οποίο διέταξε την ανάκτηση του ποσού ύψους 107 694,72 ευρώ πριν από τις 31 Αυγούστου 2013.

III – Η διαδικασία ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου και η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

18. Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου στις 3 Σεπτεμβρίου 2013, ο αναιρεσείων άσκησε προσφυγή με αίτημα την ακύρωση, αφενός, της επίδικης αποφάσεως καθόσον, με αυτή, ο γενικός γραμματέας διέταξε την ανάκτηση ποσού 107 694,72 ευρώ από τον αναιρεσείοντα και, αφετέρου, του σχετικού χρεωστικού σημειώματος.

19. Προς στήριξη της προσφυγής του, ο αναιρεσείων προέβαλε πέντε λόγους. Ο πρώτος λόγος αφορούσε παράβαση της διαδικασίας που προβλέπει η απόφαση του Προεδρείου της 19ης Μαΐου 2008 και 9ης Ιουλίου 2008 σχετικά με τα μέτρα εφαρμογής του καθεστώτος των βουλευτών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου⁵, καθώς και παραβίαση των αρχών της εκατέρωθεν ακροάσεως και του σεβασμού των δικαιωμάτων άμυνας. Ο δεύτερος λόγος στηρίχθηκε σε εσφαλμένη εφαρμογή της ρυθμίσεως ΕΑΒ, ο τρίτος λόγος σε πλάνη εκτιμήσεως των αποδεικτικών εγγράφων και ο τέταρτος λόγος σε έλλειψη αμεροληψίας του γενικού γραμματέα. Τέλος, ο πέμπτος λόγος αφορούσε την παραγραφή της απαιτήσεως σχετικά με τα ποσά για τα οποία είχε ζητηθεί η ανάκτηση. Εκτιμώντας ότι η απαίτηση για τα επίμαχα ποσά είχε παραγραφεί, ο αναιρεσείων ζήτησε επίσης από το Γενικό Δικαστήριο να ακυρώσει το χρεωστικό σημείωμα.

20. Με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, το Γενικό Δικαστήριο, χωρίς να εξετάσει τα επιχειρήματα του Κοινοβουλίου σχετικά με το απαράδεκτο της προσφυγής, απέρριψε επί της ουσίας τα αιτήματα του αναιρεσείοντος περί ακυρώσεως της επίδικης αποφάσεως και του χρεωστικού σημειώματος και τον καταδίκασε στα δικαστικά έξοδα.

IV – Το τέταρτο σκέλος του τέταρτου λόγου αναιρέσεως και τα αιτήματα των διαδίκων

21. Ο τέταρτος λόγος αναιρέσεως τον οποίο προβάλλει ο J.-C. Marchiani προς στήριξη της αιτήσεώς του αναιρέσεως στηρίζεται σε πολλαπλή πλάνη περί το δίκαιο στην οποία υπέπεσε το Γενικό Δικαστήριο κατά την εκτίμηση των κανόνων παραγραφής των απαιτήσεων τις οποίες αφορά η επίδικη απόφαση.

22. Το τέταρτο σκέλος του λόγου αυτού αφορά, ειδικότερα, την αρχή της εύλογης προθεσμίας. Κατά τον αναιρεσείοντα, δεδομένης της σημασίας των συμφερόντων που διακυβεύονται στη δίκη και της ελάχιστης περιπλοκότητας της υποθέσεως, το Γενικό Δικαστήριο έπρεπε να διαπιστώσει ότι εν προκειμένω η εν λόγω αρχή παραβιάστηκε.

23. Το Κοινοβούλιο ζητεί να απορριφθεί η αίτηση αναιρέσεως ως απαράδεκτη και, εν πάση περιπτώσει, ως αβάσιμη. Όσον αφορά το τέταρτο σκέλος του τέταρτου λόγου αναιρέσεως, το Κοινοβούλιο εκτιμά ότι το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε την αρχή της εύλογης προθεσμίας μολονότι αυτή δεν προβλήθηκε από τον αναιρεσείοντα. Επομένως το Γενικό Δικαστήριο δεν όφειλε να αναλύσει την εν λόγω αρχή και τούτο, κατά μείζονα λόγο, διότι η αρχή αυτή δεν αποτελεί μέρος των κανόνων που εξετάζονται αυτεπαγγέλτως από τον δικαστή της Ένωσης.

24. Επικουρικώς, το Κοινοβούλιο εκτιμά, τέλος, υπό το πρίσμα της αποφάσεως Nencini κατά Κοινοβουλίου (C-447/13 P, EU:C:2014:2372), ότι η απαίτησή του μπορούσε να θεωρηθεί βέβαιη, εκκαθαρισμένη και απαιτητή, όπως επιβάλλουν το άρθρο 78, παράγραφος 2, του κανονισμού 966/2012 και το άρθρο 81, στοιχείο β', του κατ' εξουσιοδότηση κανονισμού 1268/2012, μόνο κατά την ημερομηνία της τελικής εκθέσεως του OLAF. Συνεπώς, κατά την ημερομηνία της επίδικης αποφάσεως, η εύλογη προθεσμία των πέντε ετών που όρισε το Δικαστήριο με την απόφαση Nencini κατά Κοινοβουλίου (C-447/13 P, EU:C:2014:2372) δεν είχε ακόμη εκπνεύσει και, ως εκ τούτου, το Κοινοβούλιο δεν παραβίασε την αρχή αυτή.

5 — ΕΕ 2009, C 159, σ. 1.

V – Εκτίμηση

A – Επί του παραδεκτού του τέταρτου σκέλους του τέταρτου λόγου αναιρέσεως

25. Με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε την τήρηση της εύλογης προθεσμίας, «[α]κόμη και αν υποτεθεί, ως εκ περισσού, ότι, με την επιχειρηματολογία του, ο προσφεύγων προσάπτει στο Κοινοβούλιο ότι παρέβη τις υποχρεώσεις που υπείχε από την αρχή της τήρησης εύλογης προθεσμίας»⁶.

26. Επομένως, η αιτίαση που προβάλλει ο αναιρεσείων σχετικά με την εύλογη προθεσμία στο πλαίσιο της αιτήσεώς του αναιρέσεως πρέπει να θεωρηθεί ως αλυσιτελής. Συγκεκριμένα, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, οι αιτιάσεις οι οποίες στρέφονται κατά των αιτιολογιών που παρατίθενται επαλλήλως σε απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου δεν μπορούν να προκαλέσουν την αναίρεσή της και είναι, συνεπώς, αλυσιτελείς⁷.

27. Ωστόσο, δεν μπορεί να αποκλεισθεί ότι το Γενικό Δικαστήριο, παρά τη δήλωσή του ότι θα προβεί σε επάλληλη εξέταση, θέλησε στην πραγματικότητα να εξετάσει εξαντλητικώς την αιτίαση που στηρίζεται σε εκπρόθεσμη δράση του Κοινοβουλίου. Στην περίπτωση αυτή, ενδεχόμενη πλάνη περί το δίκαιο του Γενικού Δικαστηρίου ως προς τη συλλογιστική που αφορά την αρχή της εύλογης προθεσμίας δύναται να επιφέρει την αναίρεση της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

28. Αυτή εξάλλου είναι η προσέγγιση που φαίνεται να ακολουθήσε το Δικαστήριο στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Nencini κατά Κοινοβουλίου (C-447/13 P, EU:C:2014:2372). Συγκεκριμένα, στην εν λόγω απόφαση, το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε επίσης την αιτίαση που σχετίζεται με την αρχή της εύλογης προθεσμίας «καθόσον [...] ο αναιρεσείων σκόπευε να προσάψει στο Κοινοβούλιο ότι παρέβη τις υποχρεώσεις που υπείχε από την αρχή της τήρησης εύλογης προθεσμίας»⁸. Πάντως, τα επιχειρήματα που αφορούσαν τις εν λόγω διαπιστώσεις του Γενικού Δικαστηρίου, τα οποία αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο του πρώτου λόγου αναιρέσεως του R. Nencini, δεν απορρίφθηκαν από το Δικαστήριο.

29. Εκκινώ, επομένως, από την παραδοχή ότι το Δικαστήριο δεν θα απορρίψει ως αλυσιτελή την αιτίαση του αναιρεσείοντος σχετικά με την ερμηνεία και την εφαρμογή της αρχής της εύλογης προθεσμίας.

B – Προκαταρκτικές παρατηρήσεις επί του χαρακτηρισμού της αρχής της εύλογης προθεσμίας και της χρηστής διοικήσεως

30. Ο αναιρεσείων προβάλλει προς στήριξη της αιτήσεώς του αναιρέσεως την «παραβίαση της αρχής της εύλογης προθεσμίας»⁹. Πριν την ανάλυση της αιτιάσεως αυτής, κρίνω σκόπιμη μια επισκόπηση του χαρακτηρισμού της εν λόγω προθεσμίας στο δίκαιο της Ένωσης.

6 — Σκέψη 81 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Η υπογράμμιση δική μου.

7 — Σχετικά με πρόσφατη εφαρμογή της αρχής, βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις Γαλλία κατά People's Mojahedin Organization of Iran (C-27/09 P, EU:C:2011:853, σκέψη 79)· Κάτω Χώρες κατά Επιτροπής (C-610/13 P, EU:C:2014:2349, σκέψη 51), καθώς και Wünsche Handelsgesellschaft International κατά Επιτροπής (C-7/14 P, EU:C:2015:205, σκέψη 72).

8 — Απόφαση Nencini κατά Κοινοβουλίου (T-431/10 και T-560/10, EU:T:2013:290, σκέψη 43).

9 — Σημείο 92 της αιτήσεως αναιρέσεως.

1. Η εύλογη προθεσμία

31. Δεν είναι απολύτως αποσαφηνισμένο το καθεστώς της αρχής της εύλογης προθεσμίας στο δίκαιο της Ένωσης. Πρόκειται για αυτοτελή γενική αρχή του δικαίου ή αποτελεί συστατικό στοιχείο άλλων γενικών αρχών, όπως η αρχή της χρηστής διοικήσεως, η αρχή της ασφάλειας δικαίου, της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης ή ακόμα και των δικαιωμάτων άμυνας, αν όχι θεμελιώδες δικαίωμα¹⁰;

32. Εκτιμώ ότι η διάσταση των εν λόγω ζητημάτων είναι περιορισμένη. Ειδικότερα, δεν αμφισβητείται πράγματι ότι η εύλογη προθεσμία είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την αρχή της ασφάλειας δικαίου¹¹ και με το δικαίωμα χρηστής διοικήσεως¹². Εντούτοις, δεν αμφισβητείται ότι αποτελεί αμιγώς γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης, την οποία αναγνωρίζει και το Δικαστήριο¹³.

33. Επομένως, αυτή καθαυτή η εύλογη προθεσμία αποτελεί μέρος της έννομης τάξης της Ένωσης και η παραβίασή της συνιστά παράβαση ουσιώδους τύπου ή, τουλάχιστον, παραβίαση των Συνθηκών ή «οποιοδήποτε κανόνα δικαίου σχετικού με την εφαρμογή τους», κατά την έννοια του άρθρου 263, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ¹⁴.

2. Η χρηστή διοίκηση

34. Περαιτέρω, η απαίτηση τηρήσεως της εύλογης προθεσμίας ορίζεται πλέον ρητώς σήμερα σε δύο άρθρα του Χάρτη.

35. Κατ' αρχάς, το άρθρο 41 του Χάρτη, που φέρει τον τίτλο «Δικαίωμα χρηστής διοίκησης», απονέμει σε κάθε πρόσωπο το «δικαίωμα στην αμερόληπτη, δίκαιη και εντός ευλόγου χρόνου εξέταση των υποθέσεων του από τα όργανα και τους οργανισμούς της Ένωσης»¹⁵. Ακολουθώντας, το άρθρο 47 του Χάρτη, που κατοχυρώνει το «δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και αμερόληπτου δικαστηρίου», διασφαλίζει σε κάθε πρόσωπο το δικαίωμα «να δικασθεί η υπόθεσή του δίκαια, δημόσια και εντός εύλογης προθεσμίας, από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο, που έχει προηγουμένως συσταθεί νομίμως».

10 — Αναφορικά με τους χαρακτηρισμούς αυτούς, βλ., ιδίως, Mihaescu-Evans, B.-C., *The right to good administration at the crossroads of various sources of fundamental rights in the European Union integrated administrative system*, Nomos, 2015. Βλ., επίσης, Schwarze, J., «Judicial Review of European Administrative Procedure», *Law and Contemporary Problems*, τόμος 68, αριθ. 1, σ. 85 έως 105. Ο εν λόγω συγγραφέας εντάσσει την έκδοση αποφάσεως εντός εύλογης προθεσμίας στο πλαίσιο των δικαιωμάτων άμυνας (σ. 92) ενώ θεωρεί ότι συνιστά γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης (σ. 93). Ωστόσο, με το συμπέρασμά του, χαρακτηρίζει τις δικονομικές εγγυήσεις της διοικητικής διαδικασίας ως «θεμελιώδη δικαιώματα» (σ. 105). Η εύλογη προθεσμία χαρακτηρίστηκε ως «θεμελιώδες δικαίωμα» από τη γενική εισαγγελέα E. Sharpston στις προτάσεις της στην υπόθεση *Gascogne Sack Deutschland κατά Επιτροπής* (C-40/12 P, EU:C:2013:361, σημείο 135). Ωστόσο πρέπει να σημειωθεί ότι επρόκειτο για δικαίωμα εκδόσεως αποφάσεως εντός εύλογης προθεσμίας.

11 — Βλ., συναφώς, Tridimas, T., *The General Principles of EU Law*, 2η έκδ., Oxford University Press, 2006, σ. 412· Hofmann, H.C.H., Rowe, G. C., και Türk, A. H., *Administrative Law and Policy of the European Union*, Oxford University Press, 2011, σ. 196. Όπως ορθώς επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας M. Szpunar στις προτάσεις του στην υπόθεση *Nencini κατά Κοινοβουλίου* (C-447/13 P, EU:C:2014:2022), η εφαρμογή της εύλογης προθεσμίας «θα πρέπει να αποσκοπεί στην εν πάση περιπτώσει προστασία της ασφάλειας δικαίου των ιδιωτών στις σχέσεις τους με την Ένωση, όταν δεν τάσσεται νόμιμη προθεσμία» (σημείο 98).

12 — Βλ. άρθρο 41 του Χάρτη και, κατωτέρω, τίτλος 2, που επιγράφεται «Χρηστή διοίκηση».

13 — Βλ. απόφαση *Limburgse Vinyl Maatschappij κ.λπ. κατά Επιτροπής* (C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P έως C-252/99 P και C-254/99 P, EU:C:2002:582). Στη σκέψη 207 της αποφάσεως αυτής, το Δικαστήριο επιβεβαιώνει ότι, «όπως υπομνήστηκε ήδη στη σκέψη 179 της παρούσας αποφάσεως, η γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου περί τηρήσεως εύλογης προθεσμίας έχει εφαρμογή στο πλαίσιο ένδικης προσφυγής». Ωστόσο, στη σκέψη 179 της ίδιας αποφάσεως, το Δικαστήριο εκτιμά ότι «[η] αρχή της εύλογης προθεσμίας επιβάλλεται, στον τομέα του ανταγωνισμού, στις διοικητικές διαδικασίες [...]». Σε περίπτωση προσφυγής, επιβάλλεται *επίσης* στη δικαστική διαδικασία ενώπιον του κοινοτικού δικαστή (η υπογράμμιση δική μου). Στη σκέψη 38 της αποφάσεως *Nencini κατά Κοινοβουλίου* (C-447/13 P, EU:C:2014:2372), το Δικαστήριο επισημαίνει ότι, με την αναρριεσβαλλόμενη απόφαση, «[τ]ο Γενικό Δικαστήριο υπενθύμισε ότι η υποχρέωση τηρήσεως εύλογης προθεσμίας κατά τη διεξαγωγή των διοικητικών διαδικασιών συνιστά γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης [...] και την οποία προβλέπει, εξάλλου, ως συστατικό στοιχείο του δικαιώματος χρηστής διοικήσεως, το άρθρο 41, παράγραφος 1, του [Χάρτη]». Οι ανωτέρω σκέψεις του Γενικού Δικαστηρίου δεν αποτέλεσαν αντικείμενο εξετάσεως του Δικαστηρίου.

14 — Βλ., συναφώς, Lenaerts, K., και Van Nuffel, P., *European Union Law*, 3η έκδ., Sweet & Maxwell, 2011, αριθ. 22-036.

15 — Η υπογράμμιση δική μου.

36. Επομένως, η εύλογη προθεσμία έχει επισήμως ενσωματωθεί στο δικαίωμα χρηστής διοικήσεως όσον αφορά το δίκαιο της Ένωσης.

37. Έχει τεθεί επίσης το ερώτημα σχετικά με το περιεχόμενο και τον χαρακτηρισμό της «χρηστής διοικήσεως», δηλαδή πρόκειται για έννοια γενους, ειδική αρχή, γενική αρχή ή θεμελιώδες δικαίωμα¹⁶; Ο τίτλος και το γράμμα του άρθρου 41 του Χάρτη θέτουν τέλος στην αβεβαιότητα αυτή. Πρόκειται σαφώς για «δικαίωμα χρηστής διοίκησης»¹⁷, «δικαίωμα [το οποίο] περιλαμβάνει ιδίως [...] το δικαίωμα κάθε προσώπου σε προηγούμενη ακρόαση πριν να ληφθεί ατομικό μέτρο εις βάρος του[,] το δικαίωμα κάθε προσώπου να έχει πρόσβαση στο φάκελό του [καθώς και] την υποχρέωση της διοίκησης να αιτιολογεί τις αποφάσεις της»¹⁸.

38. Αυτή η εξέλιξη αποτυπώνει τη συγκεκριμενοποίηση μιας γενικής αρχής του δικαίου την οποία είχε ήδη αναγνωρίσει το Δικαστήριο. Συγκεκριμένα, κατά τις επεξηγηματικές σημειώσεις του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων¹⁹, το εν λόγω άρθρο 41 «βασίζεται στην ύπαρξη της Ένωσης ως κοινότητας δικαίου τα χαρακτηριστικά της οποίας αναπτύχθηκαν από τη νομολογία στην οποία κατοχυρώνεται μεταξύ άλλων η χρηστή διοίκηση ως γενική αρχή δικαίου». Κατά το άρθρο 52, παράγραφος 7, του Χάρτη, «τα δικαστήρια της Ένωσης και των κρατών μελών λαμβάνουν δεόντως υπόψη τους» τις επεξηγηματικές σημειώσεις.

39. Επομένως, ανεξαρτήτως του αν συνιστά γενική αρχή του δικαίου ή στοιχείο του θεμελιώδους δικαιώματος χρηστής διοικήσεως, ο πολίτης της Ένωσης μπορεί, χωρίς αμφιβολία, να επικαλεστεί υπέρ αυτού το δικαίωμα για εξέταση των υποθέσεων του από τα όργανα της Ένωσης εντός εύλογης προθεσμίας.

Γ – Ο καθορισμός της εύλογης προθεσμίας στη νομολογία του Δικαστηρίου

40. Η απόφαση Επανεξέταση Arango Jaramillo κ.λπ. κατά ΕΤΕπ (C-334/12 RX-II, EU:C:2013:134) μπορεί να θεωρηθεί απόφαση-ορόσημο για το ζήτημα της εκτιμήσεως της εύλογης προθεσμίας. Συγκεκριμένα, στην υπόθεση εκείνη, το Δικαστήριο έκρινε ότι επιβαλλόταν επανεξέταση προκειμένου να καθοριστεί εάν η ερμηνεία του Γενικού Δικαστηρίου, κατά την οποία το Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης δεν οφείλει να λαμβάνει υπόψη τις ειδικές περιστάσεις της συγκεκριμένης υποθέσεως κατά την εκτίμηση του εύλογου χαρακτήρα της προθεσμίας εντός της οποίας ασκείται προσφυγή ακυρώσεως από υπάλληλο της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (ΕΤΕπ) κατά πράξεως της τελευταίας, είναι συνεπής με τη νομολογία του Δικαστηρίου²⁰.

41. Το ζήτημα της προθεσμίας εντός της οποίας το θεσμικό όργανο της Ένωσης οφείλει να κοινοποιήσει χρεωστικό σημείωμα από την ημερομηνία κατά την οποία επήλθε η γενεσιουργός αιτία της επίμαχης απαιτήσεως εξετάστηκε στην απόφαση Nencini κατά Κοινοβουλίου (C-447/13 P, EU:C:2014:2372).

42. Είναι, επομένως, αναγκαίο να συνοψισθούν οι δύο ως άνω αποφάσεις προτού εξαχθεί γενικός κανόνας ο οποίος είναι ενδεχομένως εφαρμοστέος στην υπό κρίση υπόθεση.

16 — Σχετικά με τους χαρακτηρισμούς αυτούς και το περιεχόμενο της χρηστής διοικήσεως στο δίκαιο της Ένωσης, βλ., ιδίως, Azoulay, L., και Clément-Wilz, L., «La bonne administration», σε Auby, J.-B., και Dutheil de la Rochère, J. (με τη συνεργασία του Chevalier, E.), *Traité de droit administratif européen*, 2η έκδ., Bruylant, 2014, σ. 671 έως 697, ιδίως σ. 672, 674 και 679.

17 — Σύμφωνα με τον τίτλο του άρθρου 41 του Χάρτη. Η υπογράμμιση δική μου.

18 — Άρθρο 41, παράγραφος 2, του Χάρτη. Η υπογράμμιση δική μου.

19 — ΕΕ 2007, C 303, σ. 17.

20 — Απόφαση Επανεξέταση Arango Jaramillo κ.λπ. κατά ΕΤΕπ (C-334/12 RX, EU:C:2012:468, σκέψη 15). Η επανεξέταση δικαιολογείτο και από την ερμηνεία του Γενικού Δικαστηρίου βάσει της οποίας η παρέλευση προθεσμίας που δεν τάσσεται από το πρωτογενές ή το παράγωγο δίκαιο της Ένωσης για την άσκηση προσφυγής συνεπάγεται την απώλεια του συναφούς δικαιώματος (σκέψη 16).

1. Η απόφαση Επανεξέταση Arango Jaramillo κ.λπ. κατά ΕΤΕπ

43. Με την απόφαση Επανεξέταση Arango Jaramillo κ.λπ. κατά ΕΤΕπ (Τ-234/11 P, ΕΥ:Τ:2012:311), το Γενικό Δικαστήριο επικύρωσε την ερμηνεία του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης κατά την οποία, ελλείψει διατάξεως σχετικά με τις προθεσμίες ασκήσεως προσφυγής που εφαρμόζονται στις διαφορές μεταξύ της ΕΤΕπ και των υπαλλήλων της, η προσφυγή που ασκεί υπάλληλος της ΕΤΕπ μετά τη λήξη τριμήνιας προθεσμίας, παραταθείσας κατ' αποκοπήν κατά δέκα ημέρες λόγω αποστάσεως, πρέπει, καταρχήν, να θεωρείται ότι ασκείται εντός μη εύλογης προθεσμίας²¹.

44. Η εν λόγω ερμηνεία στηρίχθηκε στο άρθρο 91, παράγραφος 3, του Κανονισμού Υπηρεσιακής Καταστάσεως των υπαλλήλων της Ευρωπαϊκής Ένωσης²², το οποίο περιορίζει ρητώς στους τρεις μήνες την προθεσμία εντός της οποίας υπάλληλος δύναται να ασκήσει προσφυγή ακυρώσεως κατά βλαπτικής εις βάρος του πράξεως. Συνεπώς, κατά το Γενικό Δικαστήριο, ο κανόνας που απορρέει από την ερμηνεία αυτή συνιστά απλώς «ειδική εφαρμογή [της] αρχής [της εύλογης προθεσμίας]»²³ στις διαφορές μεταξύ της ΕΤΕπ και των υπαλλήλων της που «εδράζεται σε γενικό τεκμήριο ότι η τριμήνη προθεσμία αρκεί καταρχήν ώστε να καταστεί εφικτή για τους υπαλλήλους της ΕΤΕπ η αξιολόγηση της νομιμότητας των βλαπτικών πράξεων της τελευταίας και η προετοιμασία ενδεχόμενης προσφυγής [και ο οποίος] δεν επιβάλλει στον δικαστή της Ένωσης που είναι επιφορτισμένος με την εφαρμογή του την υποχρέωση να συνεκτιμά τα πραγματικά περιστατικά της κάθε υπόθεσης και, ειδικότερα, να προβαίνει σε ad hoc στάθμιση των διακυβευόμενων συμφερόντων»²⁴.

45. Αυτές ακριβώς οι εκτιμήσεις αποτέλεσαν το αντικείμενο της επανεξετάσεως.

46. Ολοκληρώνοντας την ανάλυσή του, το Δικαστήριο έκρινε ότι η έννοια της «εύλογης προθεσμίας» πρέπει να τυγχάνει ομοιόμορφης εφαρμογής, ανεξαρτήτως του πλαισίου εντός του οποίου εγείρεται το ζήτημα. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το Δικαστήριο, «μολονότι, ασφαλώς, η νομολογία του Δικαστηρίου [...] αφορά το ζήτημα του εύλογου χαρακτήρα της διάρκειας διοικητικής διαδικασίας όταν η διεξαγωγή τέτοιας διαδικασίας δεν υπόκειται σε συγκεκριμένη προθεσμία τασσόμενη από διάταξη του δικαίου της Ένωσης, εντούτοις, η έννοια της “εύλογης προθεσμίας” πρέπει να ερμηνευθεί κατά τον ίδιο τρόπο και στην περίπτωση προσφυγής ή αιτήσεως ως προς τις οποίες καμία διάταξη της Ένωσης δεν προβλέπει την προθεσμία εντός της οποίας πρέπει να ασκηθεί η προσφυγή ή να υποβληθεί η αίτηση»²⁵.

47. Κατά τη νομολογία που παραθέτει το Δικαστήριο, «όταν η διάρκεια της διαδικασίας δεν καθορίζεται από διάταξη του δικαίου της Ένωσης, ο “εύλογος” χαρακτήρας της προθεσμίας [...] πρέπει να εκτιμάται σε συνάρτηση με το σύνολο των περιστάσεων που χαρακτηρίζουν κάθε υπόθεση και, ειδικότερα, με τα συμφέροντα του διαδίκου που διακυβεύονται στη δίκη, την περιπλοκότητα της υποθέσεως, καθώς και τη συμπεριφορά των διαδίκων»²⁶. Επομένως από την απαίτηση αυτή εξατομικευμένης εκτιμήσεως προκύπτει ότι «ο εύλογος χαρακτήρας μιας προθεσμίας δεν μπορεί να καθορίζεται με αναφορά σε ένα ακριβές ανώτατο όριο, προσδιοριζόμενο κατά τρόπο αφηρημένο, αλλά πρέπει να εκτιμάται σε κάθε υπόθεση σε συνάρτηση με τις περιστάσεις της υποθέσεως»²⁷.

21 — Σκέψη 27 της εν λόγω αποφάσεως.

22 — Κανονισμός Υπηρεσιακής Καταστάσεως των υπαλλήλων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που θεσπίστηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ, Ευρατόμ, ΕΚΑΧ) 259/68 του Συμβουλίου, της 29ης Φεβρουαρίου 1968, περί καθορισμού του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως των υπαλλήλων και του καθεστώτος που εφαρμόζεται επί του λοιπού προσωπικού των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και περί θεσπίσεως ειδικών μέτρων προσωρινώς εφαρμοστέων στους υπαλλήλους της Επιτροπής (ΕΕ ειδ. έκδ. 01/001, σ. 108), όπως έχει τροποποιηθεί από τον κανονισμό (ΕΚ, Ευρατόμ) 723/2004 του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 2004 (ΕΕ L 124, σ. 1).

23 — Απόφαση Επανεξέταση Arango Jaramillo κ.λπ. κατά ΕΤΕπ (Τ-234/11 P, ΕΥ:Τ:2012:311, σκέψη 30).

24 — Ομοίως.

25 — Απόφαση Επανεξέταση Arango Jaramillo κ.λπ. κατά ΕΤΕπ (C-334/12 RX-II, ΕΥ:C:2013:134, σκέψη 33).

26 — Απόφαση Επανεξέταση Arango Jaramillo κ.λπ. κατά ΕΤΕπ (C-334/12 RX-II, ΕΥ:C:2013:134, σκέψη 28).

27 — Ομοίως (σκέψη 29).

48. Συνεπώς, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι το Γενικό Δικαστήριο, ερμηνεύοντας την προθεσμία ασκήσεως προσφυγής των υπαλλήλων της ΕΤΕπ κατά των βλαπτικών πράξεων της τελευταίας, παραμόρφωσε την έννοια της «εύλογης προθεσμίας», θίγοντας τη συνοχή του δικαίου της Ένωσης²⁸.

2. Η απόφαση Nencini κατά Κοινοβουλίου

49. Η απόφαση Nencini κατά Κοινοβουλίου (C-447/13 P, EU:C:2014:2372) δεν μπορεί να μη ληφθεί υπόψη. Συγκεκριμένα, ο R. Nencini, πρώην βουλευτής του Κοινοβουλίου, άσκησε ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου προσφυγή ακυρώσεως κατά αποφάσεως του γενικού γραμματέα περί ανακτήσεως ορισμένων εξόδων τα οποία του είχαν καταβληθεί αχρεωστήτως κατά τη διάρκεια της βουλευτικής του θητείας. Επομένως το επίμαχο ζήτημα που τέθηκε στην αναιρετική κρίση του Δικαστηρίου στην υπόθεση εκείνη είναι όμοιο με αυτό που αποτελεί το αντικείμενο της υπό κρίση υποθέσεως, διότι αφορά την παραγραφή απαιτήσεως του Κοινοβουλίου έναντι πρώην βουλευτή και τις συνέπειες της εύλογης προθεσμίας στην είσπραξη της εν λόγω απαιτήσεως.

50. Από τη συνδυασμένη εξέταση των εφαρμοστέων κανόνων προκύπτει καταρχάς ότι η προθεσμία παραγραφής των απαιτήσεων της Ένωσης έναντι τρίτων αρχίζει να τρέχει από την εκπνοή της προθεσμίας που γνωστοποιείται στον οφειλέτη με το χρεωστικό σημείωμα²⁹.

51. Πρόκειται για την ισχύουσα ως προς την είσπραξη της οφειλής προθεσμία. Αντιθέτως, η προθεσμία εντός της οποίας πρέπει να κοινοποιηθεί χρεωστικό σημείωμα, από την ημερομηνία κατά την οποία επέρχεται η γενεσιουργός αιτία της επίμαχης απαιτήσεως, ουδόλως διευκρινίζεται³⁰.

52. Ο γενικός εισαγγελέας M. Szpunar επισημαίνει ότι υφίστανται απαιτήσεις που έχουν ήδη καταστεί απαιτητές κατά την ημερομηνία εκδόσεως της πράξεως που βεβαιώνει την απαίτηση του θεσμικού οργάνου πιστωτή. Επομένως για τις εν λόγω απαιτήσεις, η προθεσμία παραγραφής που προβλέπεται από την εφαρμοστέα ρύθμιση φαίνεται ότι «δεν συνιστά επαρκές μέσο προστασίας των συμφερόντων του οφειλέτη, απορρέον από την αρχή της ασφάλειας δικαίου, δεδομένου ότι αρχίζει να τρέχει από ημερομηνία που έχει επιλεγεί από τον δανειστή, η οποία δεν συνδέεται κατ' ουδένα τρόπο με τη χρονική στιγμή κατά την οποία γεννήθηκε ή καθίσταται ληξιπρόθεσμη η απαίτηση»³¹.

53. Απέναντι σε αυτό το κενό³², το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι, «ελλείψει νομοθετικής ρυθμίσεως, η αρχή της ασφάλειας δικαίου επιτάσσει το οικείο θεσμικό όργανο να προβαίνει στη συγκεκριμένη κοινοποίηση [του χρεωστικού σημειώματος] εντός εύλογης προθεσμίας. Ειδικότερα, ελλείψει της αρχής της ασφάλειας δικαίου, ο διατάκτης, στον οποίο απόκειται να καθορίσει, με το χρεωστικό σημείωμα, την ημερομηνία εκπνοής της προθεσμίας πληρωμής, η οποία, βάσει του γράμματος του άρθρου [93, παράγραφος 1, του κατ' εξουσιοδότηση κανονισμού 1268/2012], συνιστά το χρονικό

28 — Απόφαση Επανεξέταση Arango Jaramillo κ.λπ. κατά ΕΤΕπ (C-334/12 RX-II, EU:C:2013:134, σκέψεις 46 και 54, καθώς και διατακτικό της αποφάσεως).

29 — Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα M. Szpunar στην υπόθεση Nencini κατά Κοινοβουλίου (C-447/13 P, EU:C:2014:2022, σημείο 48). Οι επίμαχες διατάξεις στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Nencini κατά Κοινοβουλίου (C-447/13 P, EU:C:2014:2372) ήταν το άρθρο 73α του κανονισμού (ΕΚ, Ευρατόμ) 1605/2002 του Συμβουλίου, της 25ης Ιουνίου 2002, για τη θέσπιση του δημοσιονομικού κανονισμού που εφαρμόζεται στο γενικό προϋπολογισμό των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΕΕ L 248, σ. 1), όπως έχει τροποποιηθεί με τον κανονισμό (ΕΚ, Ευρατόμ) 1995/2006 του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2006 (ΕΕ L 390, σ. 1), και το άρθρο 85β του κανονισμού (ΕΚ, Ευρατόμ) 2342/2002 της Επιτροπής, της 23ης Δεκεμβρίου 2002, για τη θέσπιση των κανόνων εφαρμογής του κανονισμού 1605/2002 (ΕΕ L 357, σ. 1), όπως έχει τροποποιηθεί με τον κανονισμό (ΕΚ, Ευρατόμ) 478/2007 της Επιτροπής, της 23ης Απριλίου 2007 (ΕΕ L 111, σ. 13). Οι διατάξεις αυτές ίσχυαν και κατά τον χρόνο καταβολής των επίμαχων ποσών στην υπό κρίση υπόθεση. Επισημαίνεται ότι, κατά τον χρόνο εκδόσεως της επίδικης αποφάσεως, οι σχετικές διατάξεις είχαν αντικατασταθεί από το άρθρο 81 του κανονισμού 966/2012 και το άρθρο 93, παράγραφος 1, του κατ' εξουσιοδότηση κανονισμού 1268/2012. Ωστόσο, οι νέες αυτές διατάξεις είναι πανομοιότυπες με τους προμνημονευθέντες κανόνες. Συγκεκριμένα, τόσο οι μεν όσο και οι δε προβλέπουν σχετικά με τις απαιτήσεις της Ένωσης έναντι τρίτων πενταετή παραγραφή η οποία αρχίζει να τρέχει από την εκπνοή της προθεσμίας που γνωστοποιείται στον οφειλέτη με χρεωστικό σημείωμα.

30 — Απόφαση Nencini κατά Κοινοβουλίου (C-447/13 P, EU:C:2014:2372, σκέψη 47).

31 — Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα M. Szpunar στην υπόθεση Nencini κατά Κοινοβουλίου (C-447/13 P, EU:C:2014:2022, σημείο 68).

32 — Βλ., υπό την έννοια αυτή, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα M. Szpunar στην υπόθεση Nencini κατά Κοινοβουλίου (C-447/13 P, EU:C:2014:2022, σημείο 75).

σημείο ενάρξεως της παραγραφής, θα μπορούσε να ορίζει ελεύθερα την ημερομηνία του συγκεκριμένου σημείου ενάρξεως, ανεξαρτήτως του χρόνου κατά τον οποίο γεννήθηκε η αξίωση, πράγμα που είναι καταφανώς αντίθετο προς την αρχή της ασφάλειας δικαίου καθώς και προς τον σκοπό του άρθρου [81 του κανονισμού 966/2012]»³³.

54. Ωστόσο, μολονότι ο γενικός εισαγγελέας M. Szpunar θεώρησε ότι η εύλογη προθεσμία δεν μπορεί να καθορίζεται με αναφορά σε ένα ακριβές ανώτατο όριο, προσδιοριζόμενο κατά τρόπο αφηρημένο³⁴, το Δικαστήριο έκρινε ότι «[έ]πρεπε να *θεωρείται* ότι η προθεσμία κοινοποιήσεως του χρεωστικού σημειώματος δεν είναι εύλογη σε περίπτωση που η κοινοποίηση λαμβάνει χώρα μετά την παρέλευση του διαστήματος των πέντε ετών από τον χρόνο κατά τον οποίο το θεσμικό όργανο είναι, κατά κανόνα, σε θέση να απαιτήσει την ικανοποίηση της αξιώσεώς του»³⁵.

55. Κατά συνέπεια, με εξαίρεση την περίπτωση στην οποία αποδεικνύεται ότι, «μολονότι [το θεσμικό όργανο] επέδειξε κάθε δυνατή επιμέλεια, η καθυστέρηση οφείλεται στη συμπεριφορά του οφειλέτη, ιδίως στις παρελκυστικές του τακτικές ή την κακή του πίστη [...], επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το θεσμικό όργανο παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει δυνάμει της αρχής της εύλογης προθεσμίας»³⁶.

Δ – Κριτήρια ομοιόμορφης εφαρμογής της εύλογης προθεσμίας

1. Γενικός και αφηρημένος καθορισμός των κριτηρίων εκτιμήσεως της εύλογης προθεσμίας

56. Με την απόφαση Nencini κατά Κοινοβουλίου (C-447/13 P, EU:C:2014:2372), το Δικαστήριο αναγνώρισε, επομένως, τεκμήριο κατά το οποίο μετά την παρέλευση του διαστήματος των πέντε ετών από τον χρόνο κατά τον οποίο το θεσμικό όργανο είναι, κατά κανόνα, σε θέση να απαιτήσει την ικανοποίηση της αξιώσεώς του η εύλογη προθεσμία έχει παρέλθει.

57. Αυτή η εκτίμηση της εύλογης προθεσμίας ως σταθερής περιόδου πέντε ετών θα μπορούσε ενδεχομένως να ερμηνευθεί ως εξατομικευμένη εφαρμογή του εύλογου χαρακτήρα της εν λόγω περιορισμένης προθεσμίας στην υπό κρίση υπόθεση.

58. Ωστόσο, μια τέτοια ερμηνεία της αποφάσεως είναι δυσχερώς συμβιβάσιμη με το γράμμα και τη δομή της, καθώς και με τους κανόνες που διέπουν την αναιρετική δίκη.

59. Συγκεκριμένα, επισημαίνω, πρώτον, ότι το Δικαστήριο εκφράζεται γενικά και αφηρημένα στη σκέψη 49 της εν λόγω αποφάσεως διαπιστώνοντας ότι «πρέπει να θεωρείται ότι η προθεσμία κοινοποιήσεως του χρεωστικού σημειώματος δεν είναι εύλογη σε περίπτωση που η κοινοποίηση λαμβάνει χώρα μετά την παρέλευση του διαστήματος των πέντε ετών από τον χρόνο κατά τον οποίο το θεσμικό όργανο είναι, κατά κανόνα, σε θέση να απαιτήσει την ικανοποίηση της αξιώσεώς του». Επιπροσθέτως, το Δικαστήριο αναφέρεται ρητώς σε «*τεκμήριο* [το οποίο] μπορεί να ανατραπεί» μόνον υπό ορισμένες προϋποθέσεις³⁷.

60. Η ύπαρξη κανόνα γενικής εφαρμογής επιρρωννύεται, στη συνέχεια, από τον τρόπο με τον οποίο εισάγεται η επόμενη σκέψη. Συγκεκριμένα, η έκφραση «εν προκειμένω», με την οποία αρχίζει η σκέψη 50 της αποφάσεως Nencini κατά Κοινοβουλίου, C-447/13 P, EU:C:2014:2372), πρέπει να εκληφθεί υπό την έννοια ότι προαναγγέλλει την εφαρμογή στην προκειμένη περίπτωση του νομικού κανόνα ή της νομικής αρχής που μόλις προηγουμένως υπομνήσθηκε.

33 — Απόφαση Nencini κατά Κοινοβουλίου (C-447/13 P, EU:C:2014:2372, σκέψη 48).

34 — Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα M. Szpunar στην υπόθεση Nencini κατά Κοινοβουλίου (C-447/13 P, EU:C:2014:2022, σημείο 98).

35 — Απόφαση Nencini κατά Κοινοβουλίου (C-447/13 P, EU:C:2014:2372, σκέψη 49). Η υπογράμμιση δική μου.

36 — Ομοίως.

37 — Απόφαση Nencini κατά Κοινοβουλίου (C-447/13 P, EU:C:2014:2372, σκέψη 49). Η υπογράμμιση δική μου.

61. Τέλος, η εξέταση των συγκεκριμένων στοιχείων της διαφοράς δεν εμπίπτει, καταρχήν, στην αρμοδιότητα του Δικαστηρίου όταν αυτό αποφαινεται κατ' αναίρεση³⁸.

62. Ο μόνος τρόπος να ερμηνευθεί το «όριο» των πέντε ετών της αποφάσεως Nencini κατά Κοινοβουλίου (C-447/13 P, EU:C:2014:2372) σύμφωνα με τις αρχές που έγιναν δεκτές με την απόφαση Επανεξέταση Arango Jaramillo κ.λπ. κατά ΕΤΕπ (C-334/12 RX-II, EU:C:2013:134, σκέψεις 28 και 29)³⁹ θα ήταν να θεωρηθεί ως στοιχείο που καθιστά δυνατό τον προσδιορισμό του προσώπου που φέρει το βάρος αποδείξεως.

63. Μετά την παρέλευση του διαστήματος των πέντε ετών από τον χρόνο κατά τον οποίο το θεσμικό όργανο ήταν, κατά κανόνα, σε θέση να αξιώσει την ικανοποίηση της απαιτήσεώς του, απόκειται στο εν λόγω όργανο να αποδείξει ότι η εύλογη προθεσμία, λαμβανομένων υπόψη των περιστάσεων της συγκεκριμένης υποθέσεως, δεν έχει εκπνεύσει. Συναφώς, οι παρελκυστικές τακτικές και η κακή πίστη του οφειλέτη, στοιχεία που μπορεί να επικαλεστεί το θεσμικό όργανο, αποτελούν απλώς παραδείγματα που παραθέτει το Δικαστήριο, όπως επιβεβαιώνει το επίρρημα «ιδίως» που προηγείται αυτών στη σκέψη 49 της αποφάσεως Nencini κατά Κοινοβουλίου (C-447/13 P, EU:C:2014:2372).

64. Αντιθέτως, σε περίπτωση που δεν έχει ακόμη λάβει χώρα υπέρβαση του «βασικού ορίου», στον οφειλέτη απόκειται να αποδείξει ότι υπήρξε υπέρβαση της εύλογης προθεσμίας σε συνάρτηση με τα συνήθη κριτήρια που τίθενται από τη νομολογία, τα οποία αντλούνται από το σύνολο των ιδιαίτερων περιστάσεων της υποθέσεως και είναι ιδίως το διακύβευμα της δίκης για τον οφειλέτη, η περιπλοκότητα της υποθέσεως και η συμπεριφορά των διαδίκων.

65. Τουναντίον, εάν η σκέψη 49 της αποφάσεως Nencini κατά Κοινοβουλίου (C-447/13 P, EU:C:2014:2372) έχει την έννοια ότι θεσπίζει αφηρημένο γενικό κανόνα, όπως εκτιμώ ότι συμβαίνει, η προσέγγιση αυτή θα οδηγούσε σε συμπέρασμα ανάλογο με εκείνο στο οποίο κατέληξε το Γενικό Δικαστήριο στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Επανεξέταση Arango Jaramillo κ.λπ. κατά ΕΤΕπ (C-334/12 RX-II, EU:C:2013:134). Το Δικαστήριο όμως χαρακτήρισε το συμπέρασμα εκείνο ως «αλλοίωση της έννοιας της εύλογης προθεσμίας»⁴⁰.

66. Όπως υπενθύμισε το Δικαστήριο επ' ευκαιρία της εν λόγω αποφάσεως Επανεξέταση Arango Jaramillo κ.λπ. κατά ΕΤΕπ (C-334/12 RX-II, EU:C:2013:134), η έννοια της «εύλογης προθεσμίας» «τυγχάνει εφαρμογής ανεξάρτητα από το επίδικο ζήτημα»⁴¹ και η εκτίμησή της δύναται να θίξει τη συνοχή του δικαίου της Ένωσης⁴².

67. Κατά συνέπεια, η έννοια της «εύλογης προθεσμίας» πρέπει να τυγχάνει ομοιόμορφης εφαρμογής, ανεξαρτήτως του πλαισίου εντός του οποίου εγείρεται το ζήτημα, είτε πρόκειται για την περίπτωση που καμία διάταξη του δικαίου της Ένωσης δεν τάσσει συγκεκριμένη προθεσμία για τη διεξαγωγή διοικητικής διαδικασίας είτε πρόκειται για προσφυγή ή αίτηση ως προς τις οποίες καμία διάταξη της Ένωσης δεν προβλέπει προθεσμία εντός της οποίας πρέπει να ασκηθεί η προσφυγή ή να υποβληθεί η αίτηση⁴³.

38 — Κατά πάγια νομολογία, όπως προκύπτει από τα άρθρα 256 ΣΛΕΕ και 58, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η αίτηση αναίρεσεως περιορίζεται στα νομικά ζητήματα και, επομένως, το Γενικό Δικαστήριο είναι αποκλειστικώς αρμόδιο να διαπιστώνει και να εκτιμά τα πραγματικά περιστατικά, εκτός εάν η ανακρίβεια του περιεχομένου των διαπιστώσεων του προκύπτει από τα στοιχεία της δικογραφίας που του υποβλήθηκαν. Συνεπώς, υπό την επιφύλαξη της περιπτώσεως παραμορφώσεως των προσκομισθέντων ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου αποδεικτικών στοιχείων, η εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών δεν αποτελεί νομικό ζήτημα υποκείμενο καθαυτό στον έλεγχο του Δικαστηρίου. Βλ. μεταξύ άλλων, συναφώς, αποφάσεις Wunenburger κατά Επιτροπής (C-362/05 P, EU:C:2007:322, σκέψη 66) και ΥΚΚ κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-408/12 P, EU:C:2014:2153, σκέψη 44).

39 — Βλ. σημείο 47 των προτάσεών μου.

40 — Απόφαση Επανεξέταση Arango Jaramillo κ.λπ. κατά ΕΤΕπ (C-334/12 RX-II, EU:C:2013:134, σκέψη 45).

41 — Σκέψη 52 της εν λόγω αποφάσεως.

42 — Σκέψη 54 της εν λόγω αποφάσεως.

43 — Απόφαση Επανεξέταση Arango Jaramillo κ.λπ. κατά ΕΤΕπ (C-334/12 RX-II, EU:C:2013:134, σκέψη 33).

68. Φρονώ, επομένως, ότι οι αρχές της ερμηνείας και εφαρμογής της εύλογης προθεσμίας, όπως συνοψίζονται από το Δικαστήριο με την απόφαση Επανεξέταση Arango Jaramillo κ.λπ. κατά ΕΤΕπ (C-334/12 RX-II, EU:C:2013:134), πρέπει να θεωρούνται δεδομένες και επικρατούσες.

69. Πράγματι, μολοντί αμφότερες οι αποφάσεις Επανεξέταση Arango Jaramillo κ.λπ. κατά ΕΤΕπ (C-334/12 RX-II, EU:C:2013:134) και Nencini κατά Κοινοβουλίου (C-447/13 P, EU:C:2014:2372) εκδόθηκαν από τμήμα πενταμελούς συνθέσεως και η δεύτερη απόφαση είναι μεταγενέστερη, εντούτοις η πρώτη απόφαση εκδόθηκε κατόπιν διαδικασίας επανεξετάσεως. Η φύση και ο σκοπός της εν λόγω εξαιρετικής διαδικασίας της απονέμουν κατ' ανάγκην ιδιαίτερο κύρος, δεδομένου ότι η διαπιστωθείσα στην εν λόγω απόφαση πλάνη του Γενικού Δικαστηρίου περί το δίκαιο μπορεί να συνιστά *προσβολή της ενότητας ή της συνοχής του δικαίου της Ένωσης*⁴⁴.

70. Εν προκειμένω, αυτό σημαίνει ότι «ο εύλογος χαρακτήρας μιας προθεσμίας δεν μπορεί να καθορίζεται με αναφορά σε ένα ακριβές ανώτατο όριο, προσδιοριζόμενο κατά τρόπο αφηρημένο, αλλά πρέπει να εκτιμάται σε κάθε υπόθεση σε συνάρτηση με τις περιστάσεις της υποθέσεως»⁴⁵. Τούτο συνεπάγεται ότι, «όταν η διάρκεια της διαδικασίας δεν καθορίζεται από διάταξη του δικαίου της Ένωσης, ο “εύλογος” χαρακτήρας της προθεσμίας [...] πρέπει να εκτιμάται σε συνάρτηση με το σύνολο των περιστάσεων που χαρακτηρίζουν κάθε υπόθεση και, ειδικότερα, με τα συμφέροντα του διαδίκου που διακυβεύονται στη δίκη, την περιπλοκότητα της υποθέσεως, καθώς και τη συμπεριφορά των διαδίκων»⁴⁶.

71. Βεβαίως, η ερμηνεία αυτή δεν εξασφαλίζει τη μεγαλύτερη ασφάλεια δικαίου. Ωστόσο, εκτιμώ ότι συνιστά «επικουρική λύση»⁴⁷ που είναι η συνεπέστερη προς την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ του νομοθέτη της Ένωσης και των δικαστηρίων. Πράγματι, ο ακριβής και δεσμευτικός καθορισμός της διάρκειας (μη) εύλογης προθεσμίας προσομοιάζει με τον προσδιορισμό της προθεσμίας παραγραφής. Η αρμοδιότητα αυτή, όμως, φρονώ ότι ανήκει μόνο στον νομοθέτη⁴⁸.

2. Η εκτίμηση της εύλογης προθεσμίας στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

72. Εξετάζοντας την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι στην απόφαση αυτή το Γενικό Δικαστήριο υπενθυμίζει και εφαρμόζει τις ίδιες αρχές. Συγκεκριμένα, κατά το Γενικό Δικαστήριο, «η τήρηση εύλογης προθεσμίας επιβάλλεται σε όσες περιπτώσεις, ελλείψει νομοθετικής ρυθμίσεως, οι αρχές της ασφάλειας δικαίου ή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης δεν

44 — Άρθρα 62 και 62β του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

45 — Απόφαση Επανεξέταση Arango Jaramillo κ.λπ. κατά ΕΤΕπ (C-334/12 RX-II, EU:C:2013:134, σκέψη 29). Η θεωρία φαίνεται επίσης να συμμερίζεται την ερμηνεία αυτή της εύλογης προθεσμίας. Βλ., μεταξύ άλλων, Kansa, L., «Towards Administrative Human Rights in the European Union. Impact of the Charter of Fundamental Rights», *European Law Journal*, 2004, τόμος 10, τεύχος 3, σ. 296 έως 326, ιδίως σ. 314· Mihaescu-Evans, B.-C., *The right to good administration at the crossroads of various sources of fundamental rights in the European Union integrated administrative system*, Nomos, 2015· Tridimas, T., *The General Principles of EU Law*, 2η έκδ., Oxford University Press, 2006, σ. 412· Hofmann, H.C.H., Rowe, G. C., και Türk, A. H., *Administrative Law and Policy of the European Union*, Oxford University Press, 2011, σ. 196.

46 — Απόφαση Επανεξέταση Arango Jaramillo κ.λπ. κατά ΕΤΕπ (C-334/12 RX-II, EU:C:2013:134, σκέψη 28).

47 — Την έκφραση αυτή χρησιμοποιεί ο γενικός εισαγγελέας M. Szpunar στις προτάσεις του στην υπόθεση Nencini κατά Κοινοβουλίου (C-447/13 P, EU:C:2014:2022, σημείο 96).

48 — Βλ., συναφώς, τους ιδιαίτερος εύστοχους προβληματισμούς που εξέφρασε ο γενικός εισαγγελέας M. Szpunar στις προτάσεις του στην υπόθεση Nencini κατά Κοινοβουλίου σε σχέση με την ύπαρξη νομοθετικού κενού (C-447/13 P, EU:C:2014:2022, σημεία 75 έως 93). Βλ., επίσης, απόφαση Imperial Chemical Industries κατά Επιτροπής (48/69, EU:C:1972:70) στην οποία το Δικαστήριο τόνισε ότι, μολοντί η προθεσμία παραγραφής πρέπει να έχει καθοριστεί εκ των προτέρων, «ο καθορισμός της προθεσμίας αυτής και των λεπτομερειών εφαρμογής της εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του κοινοτικού νομοθέτη» (σκέψη 48). Εξ όσων γνωρίζω, η μόνη σημαντική παρέκκλιση από την αρχή αυτή επήλθε στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων, όπου το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, ελλείψει καθορισμού της προθεσμίας στην κανονιστική ρύθμιση, η Επιτροπή πρέπει να αποφανθεί επί σχεδίου ενισχύσεων το οποίο της κοινοποιήθηκε εντός προθεσμίας δύο μηνών (απόφαση Lorenz, 120/73, EU:C:1973:152, σκέψη 4). Η προθεσμία αυτή αποτύπώθηκε στη συνέχεια ρητώς στην εφαρμοστέα κανονιστική ρύθμιση.

επιτρέπουν στα όργανα της Ένωσης να ενεργούν χωρίς χρονικό περιορισμό [...], με την υπόμνηση ότι ο εύλογος χαρακτήρας μιας προθεσμίας πρέπει να εκτιμάται σε συνάρτηση με τις περιστάσεις που χαρακτηρίζουν κάθε υπόθεση και, ειδικότερα, με τα συμφέροντα του διαδίκου που διακυβεύονται στη δίκη, την περιπλοκότητα της υποθέσεως, καθώς και τη συμπεριφορά των διαδίκων»⁴⁹.

73. Εξάλλου, το Γενικό Δικαστήριο ορθώς διαπιστώνει, στη σκέψη 83 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι καμία διάταξη δεν καθορίζει την ημερομηνία εντός της οποίας ένα χρεωστικό σημείωμα πρέπει να κοινοποιηθεί, τούτο δε ανεξαρτήτως της ημερομηνίας της γενεσιουργού αιτίας της επίμαχης απαιτήσεως.

74. Επομένως, το Γενικό Δικαστήριο δεν υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο διαπιστώνοντας, στη σκέψη 84 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι έπρεπε «να εξακριβωθεί εάν, εν προκειμένω, το Κοινοβούλιο τήρησε τις υποχρεώσεις που υπέχει δυνάμει της αρχής της εύλογης προθεσμίας».

75. Η εξακρίβωση αυτή συνιστά εξέταση των πραγματικών περιστατικών και των αποδεικτικών στοιχείων που προβάλλουν οι διάδικοι. Πρόκειται, δηλαδή, για εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών.

76. Όπως υπενθύμισα προηγουμένως και κατά πάγια νομολογία, από τα άρθρα 256 ΣΛΕΕ και 58, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης προκύπτει ότι η αίτηση αναιρέσεως περιορίζεται σε νομικά ζητήματα και, επομένως, το Γενικό Δικαστήριο είναι το μόνο αρμόδιο για τη διαπίστωση και την εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών, εκτός εάν η ανακρίβεια του περιεχομένου των διαπιστώσεων του προκύπτει από τα στοιχεία της δικογραφίας που του υποβλήθηκαν. Συνεπώς, υπό την επιφύλαξη της περιπτώσεως παραμορφώσεως των προσκομισθέντων ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου αποδεικτικών στοιχείων, η εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών δεν αποτελεί νομικό ζήτημα υποκείμενο καθαυτό στον έλεγχο του Δικαστηρίου⁵⁰.

77. Η προβαλλόμενη παραμόρφωση των αποδεικτικών στοιχείων πρέπει να προκύπτει προδήλως από τα στοιχεία της δικογραφίας, χωρίς να απαιτείται να πραγματοποιηθεί νέα εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών και των αποδεικτικών στοιχείων⁵¹.

78. Εν προκειμένω από τα στοιχεία που υποβλήθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου δεν προκύπτει παραμόρφωση. Εξάλλου, ουδώς προβλήθηκε τέτοια παραμόρφωση, δεδομένου ότι ο αναιρεσιών επικαλέστηκε απλώς παραβίαση της αρχής της εύλογης προθεσμίας και ζήτησε νέα εξέταση των στοιχείων στα οποία βασίστηκε η εκτίμηση, όπως τα οικονομικά συμφέροντα που διακυβεύονται στη δίκη και η περιπλοκότητα της υποθέσεως⁵².

79. Είναι αληθές ότι, εάν είχα την αρμοδιότητα να κρίνω τα πραγματικά περιστατικά, δεν θα είχα πιθανόν οδηγηθεί στην ίδια εκτίμηση του εύλογου χαρακτήρα της επίμαχης προθεσμίας στην υπό κρίση υπόθεση. Πέραν όμως αυτού, το Γενικό Δικαστήριο δεν παραμόρφωσε τα αποδεικτικά στοιχεία, όπως προκύπτει από τη δικογραφία που του υποβλήθηκε, αποφαινόμενο στη σκέψη 86 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως ότι, «αφού έλαβε γνώση των στοιχείων από τον Γάλλο ανακριτή τον Σεπτέμβριο του 2004 και προέβη σε εκτενή ανταλλαγή επιστολών με τον αναιρεσιόντα, το Κοινοβούλιο ενήργησε με την απαιτούμενη επιμέλεια και εντός εύλογης προθεσμίας, διαβιβάζοντας, τον Οκτώβριο του 2008, τον φάκελο της υποθέσεως στην OLAF και θέτοντας σε κίνηση τη διαδικασία που κατέληξε στην έκδοση της αποφάσεως της 4ης Μαρτίου 2009». Εξάλλου το Γενικό Δικαστήριο δεν παραμόρφωσε τα αποδεικτικά στοιχεία αναγνωρίζοντας ότι το Κοινοβούλιο «κατόπιν

49 — Σκέψη 82 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

50 — Βλ. μεταξύ άλλων, συναφώς, αποφάσεις Wunenburger κατά Επιτροπής (C-362/05 P, EU:C:2007:322, σκέψη 66) και ΥΚΚ κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-408/12 P, EU:C:2014:2153, σκέψη 44).

51 — Βλ., συναφώς, αποφάσεις Wunenburger κατά Επιτροπής (C-362/05 P, EU:C:2007:322, σκέψη 67) και ΥΚΚ κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-408/12 P, EU:C:2014:2153, σκέψη 44).

52 — Σημεία 90 και 91 της αιτήσεως αναιρέσεως.

της κινήσεως της έρευνας της OLAF τον Αυγούστου του 2009 και της υποβολής, κατά το πέρας της διαδικασίας έρευνας, της εκθέσεώς της τον Οκτώβριο του 2011 [...] επίσης ενήργησε με την απαιτούμενη επιμέλεια και εντός εύλογης προθεσμίας θέτοντας σε κίνηση τη διαδικασία που κατέληξε στην έκδοση της επίμαχης αποφάσεως»⁵³.

80. Αντιθέτως, και μολονότι δεν προβλήθηκε από τον αναιρεσείοντα προς στήριξη της αιτήσεώς του αναιρέσεως, προσθέτω χάριν πληρότητας ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κρίνοντας, στη σκέψη 88 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι «η παραβίαση της αρχής της εύλογης προθεσμίας μπορεί να επιφέρει την ακύρωση της βαρυνόμενης με τέτοια παραβίαση πράξεως μόνο σε περίπτωση που η παραβίαση αυτή έθιξε την άσκηση των δικαιωμάτων άμυνας του αποδέκτη της».

81. Θέτοντας ως προϋπόθεση την προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας του αναιρεσείοντος, το Γενικό Δικαστήριο «δεν έλαβε υπόψη τις συνέπειες που απορρέουν από την παραβίαση της αρχής της εύλογης προθεσμίας, όπως προκύπτει από τη διάταξη γενικού χαρακτήρα με την οποία ο νομοθέτης της Ένωσης επέβαλε στα θεσμικά όργανα της Ένωσης την υποχρέωση να ενεργούν εντός συγκεκριμένης προθεσμίας»⁵⁴, όπως το άρθρο 81 του κανονισμού 966/2012.

82. Στις περιπτώσεις που ο νομοθέτης της Ένωσης εξέφρασε τη βούλησή του με τον τρόπο αυτό, «λαμβάνομένων υπόψη των επιταγών της ασφάλειας δικαίου και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης επί των οποίων στηρίχθηκε η διαμόρφωση της βουλήσεως του νομοθέτη, στερείται σημασίας εν προκειμένω η νομολογία που υπομνήσθηκε από το Γενικό Δικαστήριο [...], κατά την οποία η παραβίαση της αρχής της εύλογης προθεσμίας μπορεί να επιφέρει την ακύρωση της επίμαχης πράξεως μόνο σε περίπτωση προσβολής των δικαιωμάτων άμυνας λόγω της παραβιάσεως αυτής»⁵⁵.

83. Ωστόσο, δεδομένου ότι η εν λόγω αιτιολογία του Γενικού Δικαστηρίου διατυπώθηκε στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση επαλλήλως, ο έλεγχός της δεν μπορεί να επιφέρει την αναίρεση της εν λόγω αποφάσεως. Τούτο ισχύει κατά μείζονα λόγο διότι, αντιθέτως προς την υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Nencini κατά Κοινοβουλίου (C-447/13 P, EU:C:2014:2372), το Γενικό Δικαστήριο ορθώς απέρριψε, εν προκειμένω, την παραβίαση της αρχής της εύλογης προθεσμίας επί της οποίας θα στηριζόταν κατ' ανάγκην η εν λόγω διαπίστωση.

VI – Πρόταση

84. Κατόπιν των προεκτεθέντων, εκτιμώ ότι το τέταρτο σκέλος του τέταρτου λόγου αναιρέσεως που προέβαλε ο αναιρεσείων προς στήριξη της αιτήσεώς του αναιρέσεως είναι αβάσιμο και δεν μπορεί, επομένως, να οδηγήσει στην αναίρεση της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

53 — Ομοίως.

54 — Απόφαση Nencini κατά Κοινοβουλίου (C-447/13 P, EU:C:2014:2372, σκέψη 51).

55 — Ομοίως (σκέψη 54).